

Izvajanje pristopa LEADER/CLLD v LAS med Snežnikom in Nanosom

(vsebina povzeta po monografiji Izvajanje pristopa LEADER/CLLD v Sloveniji)

Ob koncu programskega obdobja 2014-2020 je bil zaključen podroben pregled Izvajanja pristopa LEADER/CLLD v Sloveniji. V istoimenski monografiji je predstavljen razvoj podeželja v zadnjih 30. letih. Podrobneje je podana analiza izvajanje programa LEADER in programa LEADER/CLLD v dveh programskih obdobjih. Poleg splošne analize izvajanja s pregledom vseh slovenskih LAS, so raziskovalci podrobneje obravnavali 11 izbranih LAS. Med temi je tudi LAS med Snežnikom in Nanosom.

LAS med Snežnikom in Nanosom in statistični pregled

Pregled prostorskih, demografskih, ekonomskih ter izobraževalnih kazalnikov za LAS med Snežnikom in Nanosom med dvema programskima obdobjema.

Prostorski in demografski kazalniki:

Območje občin Ilirska Bistrica, Pivka in Postojna združuje Lokalna akcijska skupina že od leta 2007. V celoti sta bili izvedeni dve programski obdobji in sedaj smo na pragu tretjega. Območje LAS, z 973,2 km², sodi med večje slovenske LAS (povprečna površina LAS v Sloveniji znaša 537 km²; za programsko obdobje 2014–2020). Med programski obdobji se je število LAS v Sloveniji spreminjalo. Spreminjalo se je število vključenih občin in obseg ter meje LAS, ki se vse bolj približujejo regionalnim mejam. LAS med Snežnikom in Nanosom ves čas ohranja isti obseg in vključenost občin.

Na območju LAS živi 36.051 ljudi (leto 2020) kar je 1,7 % vseh prebivalcev Slovenije. Povprečna starost prebivalca na območju LAS je 44 let, 21 % prebivalcev je starejših od 64 let, tretjino nižji pa je delež mladih do 15 let na območju LAS (15,4 %). Območje LAS izstopa po redki poseljenosti, negativnem naravnem prirastu in nekoliko večjem selitvenem prirastu.

Ekonomski in izobraževalni kazalniki:

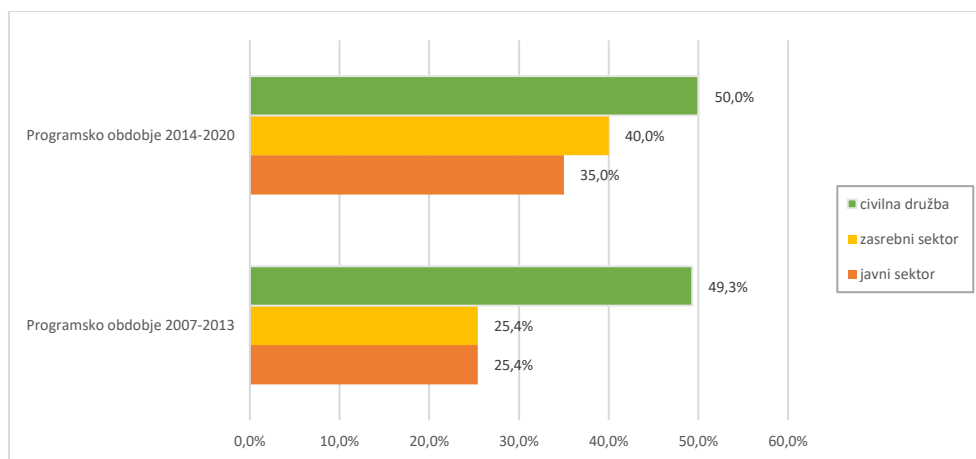
Na območju LAS je med programskima obdobjema zaznati rahel porast števila podjetij (2.841 v letu 2013; 3.090 v letu 2020) in povprečnega prihodka na podjetje (306.000 EUR v letu 2013; 346.000 EUR v letu 2020). Z 1,2 odstotki vseh zaposlenih v Sloveniji območje rahlo presega povprečno stopnjo delovne aktivnosti v slovenskih LAS (LAS med Snežnikom in Nanosom – 69,3 %; slovensko povprečje LAS – 65,9 %).

Območje ne izstopa posebej od slovenskega povprečja tudi pri pregledu izobraževalnih kazalnikov. V zaključenem programskem obdobju se je slovenskemu povprečju še bolj približalo. V vrtec je vključenih skoraj 80 odstotkov vseh otrok (slovensko povprečje 81 %), delež učencev od vsega prebivalstva znaša 9,4 odstotka (slovensko povprečje 9,2 %), delež dijakov od vsega prebivalstva 3,4 odstotka (slovensko povprečje 3,4 %). Rahlo pod slovenskim povprečjem znaša podatek o številu študentov na 1000 prebivalcev, ki znaša 34,7 študentov (slovensko povprečje 39) in število diplomantov na 1000 prebivalcev, ta znaša 6 diplomantov (slovensko povprečje 7).

Izvajanje pristopa LEADER/CLLD v LAS med Snežnikom in Nanosom

Aktivna vloga lokalnega prebivalstva in učinkovito delovanje partnerstev, ki združujejo vse zainteresirane deležnike na opredeljenem podeželskem območju, sta ključna dejavnika pri izvajanju Strategij lokalnega razvoja. Lokalne akcijske skupine delujejo kot partnerstvo različnih deležnikov, med katerimi so dokaj sorazmerno prisotni deležniki z javnega in zasebnega sektorja ter civilne družbe. Med programskima obdobjema se je število partnerjev LAS močno spremenilo. V programskem obdobju (2007–2013) je bil LAS organiziran kot Društvo za razvoj podeželja med Snežnikom in Nanosom z 71 člani. Z novim obdobjem (2014–2020) je prišlo do poenostavitve in poenotenja organiziranosti vseh slovenskih LAS v ti. pogodbeno partnerstva oziroma medsebojne pogodbe, s katero se vključeni partnerji zavezujejo k enotnemu delovanju. V LAS med Snežnikom in Nanosom se je število partnerjem zmanjšalo na 20, z vključitvijo inovativnega modela dveh kolektivnih partnerjev z nevladnega sektorja, Boreo, regijsko stičišče nevladnih organizacij in Društvo za razvoj podeželja med Snežnikom in Nanosom (tudi vodilni partner LAS). Čeprav se je z reorganizacijo spremenilo razmerje med sektorji v prid javnega in zasebnega sektorja. Pa civilna družba ali nevladni sektor v LAS ostaja močno zastopan preko omenjenih kolektivnih partnerjev, ki skupaj zastopata interese njihovih 250 društev.

Grafikon 1: Struktura partnerstev v LAS v programskem obdobju 2007–2013 in 2014–2020.

Vir: MKGP, 2013, 2020 ; Izvajanje pristopa LEADER/CLLD v Sloveniji.

Finančna sredstva za izvajanje programa LEADER/CLLD so se v programskem obdobju močno povečala v primerjavi s predhodnim obdobjem. Razpoložljiva sredstva so na ravni Slovenije narasla iz okrog 30 milijonov na 110 milijonov evrov (programsko obdobje 2007–2013 - 30.731.434 €; programsko obdobje 2014–2020 - 109.910.703 €). Povečanje sredstev je rezultat vključitve dodatnih skladov poleg Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP), Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR) in Evropski sklad za pomorstvo in ribištvo (ESPR). Povečanje sredstev na nacionalni ravni so čutili tudi vsi slovenski LAS. LAS med Snežnikom in Nanosom je bil upravičen do dobrih 2.7 milijona evrov, kar predstavlja povečanje sredstev za 1,5 milijona evrov v primerjavi s programskim obdobjem 2007–2013. Povečanje sredstev na ravni LAS se odraža tudi v povprečni vrednosti projektov, ki se je med obdobjema podvojila (26.208 € v obdobju 2007–2013; 50.987 € (EKSRP) ali 60.656 € (ESRR) v obdobju 2014–2020). Povečala se je tudi povprečna vrednost sofinanciranja in delež sofinanciranja projektov.

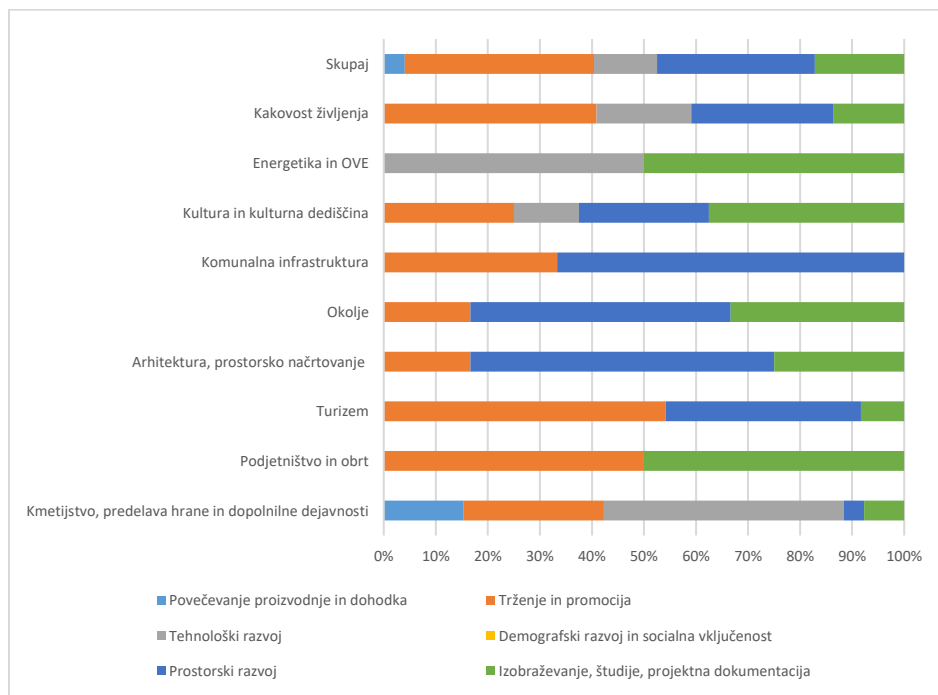
Analiza izvedenih projektov

Na ravni Slovenije je bilo v zadnjem programskem obdobju izvedenih preko 1000 projektov (711 projektov financiranih s sredstvi EKSRP, 365 projektov s sredstvi ESRR). V LAS Med Snežnikom in Nanosom je bilo izvedenih skupaj 45 projektov (15 ESRR, 30 EKSRP) in na ravni obeh skladov presega slovensko povprečje.

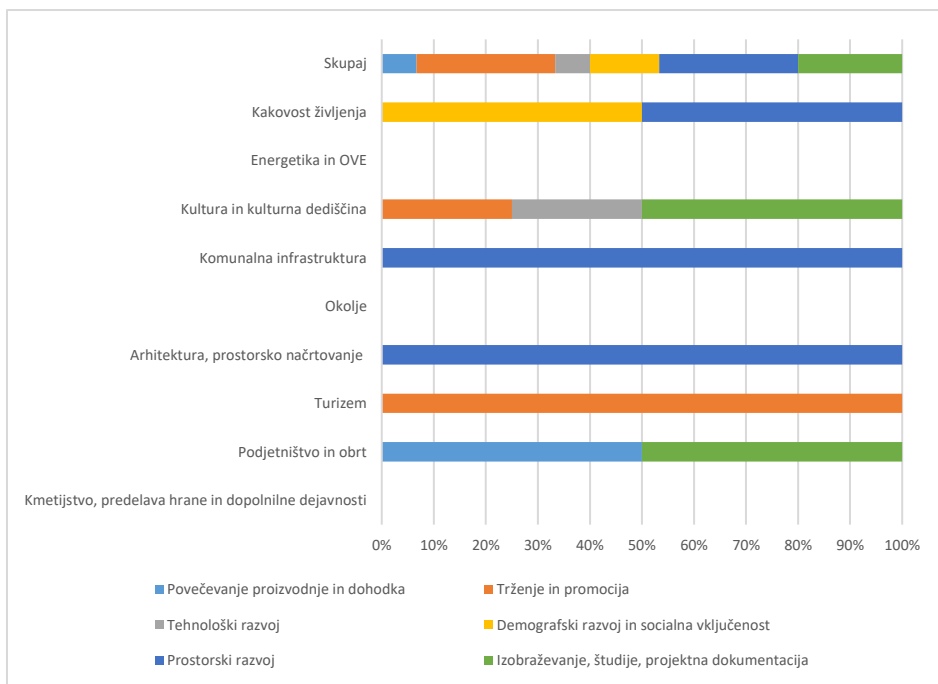
Za vse izvedene projekte slovenskih LAS smo v monografiji izvedli vsebinsko analizo. Na ravni Slovenije prevladujejo predvsem projekti s področja prostorskega razvoja območja LAS. Sledijo projekti s področja trženja in promocije ter projekti namenjeni spodbujanju izobraževanja in usposabljanja lokalnega prebivalstva (na ravni obeh skladov).

Na območju LAS med Snežnikom in Nanosom med primerjavo obeh skladov prevladujejo projekti, ki **spodbujajo trženje in promocijo na področju turizma**, ki je prevladovalo tudi v programskem obdobju 2007–2013. V to kategorijo sodi npr. projekt *Oblikovanje in promocija novega turističnega produkta »Jahalne počitnice z lastnim konjem«* (sredstva EKSRP) in npr. projekt *Kulinarična doživetja med Snežnikom in Nanosom*. Med projekti financiranimi s sredstvi EKSRP sledijo projekti s **področja povečevanja proizvodnje tako na področju kmetijstva kot podjetništva**; primer projekta *Obuditev žganjekuhe na Bistriškem*. Omenjeno področje je med projekti financiranimi s sredstvi ESRR zelo šibko zastopano. Je pa med temi projekti močnejše zastopano področje **prostorskega razvoja – krepitev kakovosti življenja**, kamor uvrščamo npr. projekt *Vzpostavitev trajnostnega šotorišča za gibalno ovirane*.

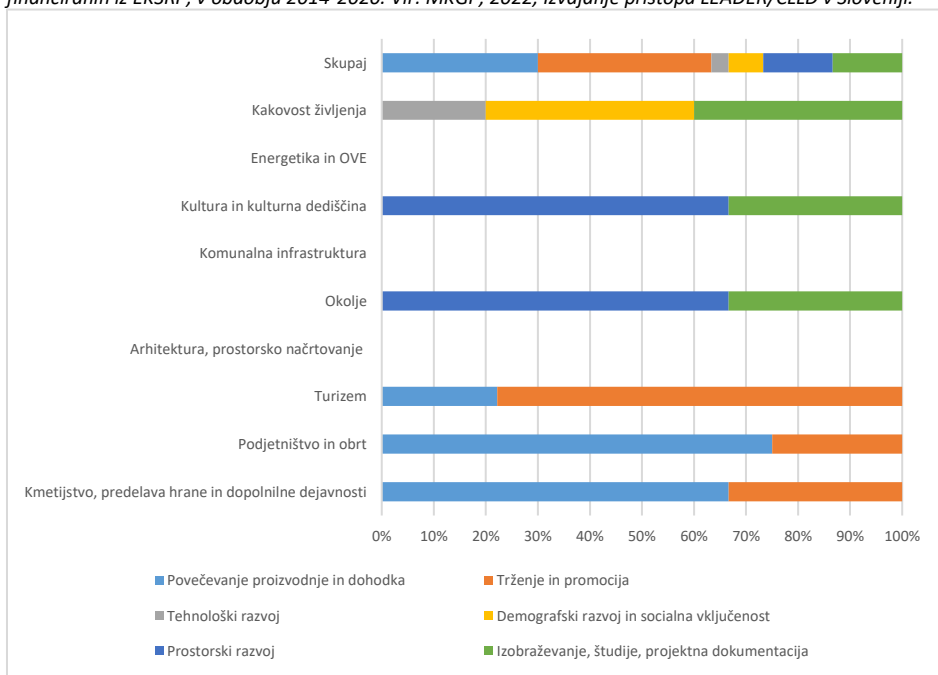
Grafikon 2: Število odobrenih projektov na ravni LAS Društvo za razvoj podeželja med Snežnikom in Nanosom (po vsebinskih področjih in opredeljenih dejavnostih), financiranih iz EKSRP, v obdobju 2007-2013. Vir: MKGP, 2022; Izvajanje pristopa LEADER/CLLD v Sloveniji.

Grafikon 3: Število odobrenih projektov na ravni LAS med Snežnikom in Nanosom (po vsebinskih področjih in opredeljenih dejavnostih), financiranih iz ESRR, v obdobju 2014-2020. Vir: MGRT, 2022; Izvajanje pristopa LEADER/CLLD v Sloveniji.

Grafikon 4: Število odobrenih projektov na ravni LAS Med Snežnikom in Nanosom (po vsebinskih področjih in opredeljenih dejavnostih), financiranih iz EKSFP, v obdobju 2014-2020. Vir: MKGP, 2022; Izvajanje pristopa LEADER/CLLD v Sloveniji.

Projekti sodelovanja

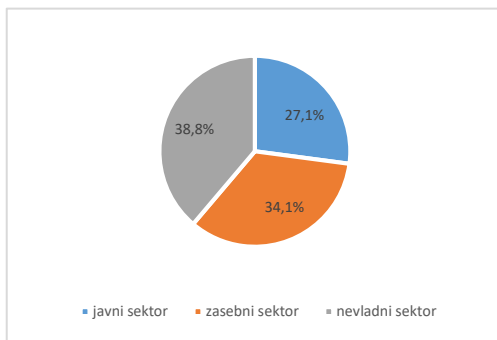
Za podeželska območja so vse pomembnejši tudi projekti sodelovanja. V Sloveniji so jih LAS začele izvajati v programskem obdobju 2007–2013 (izvedenih 8 projektov). Že na začetku je te projekte izvajal tudi LAS med Snežnikom in Nanosom, npr. projekt *Povežimo kmečke tržnice ob meji*, kot primer čezmejne povezovanja LAS.

V programskem obdobju 2014–2020 se je povečala vloga ti. projektov sodelovanja med LAS in finančna podpora. V Sloveniji je bilo izvedenih skupaj 34 projektov sodelovanja (EKSFP 31, ESRR 2 in ESFR 1 projekt). LAS med Snežnikom in Nanosom je sodeloval v šestih projektih, med drugim tudi v projektu *Zgodbe rok in krajev*, ki je bil namenjen ohranjanju kulturne dediščine.

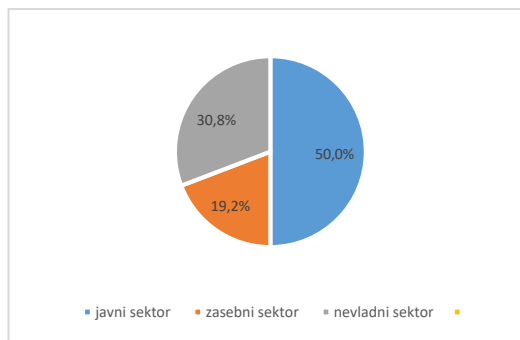
Partnerstvo v projektih programskega obdobja 2014–2020

Med projekti financiranimi iz različnih skladov smo opazili razliko v skupnem številu sodelujočih partnerjev. Večja razlika nastopi pri primerjavi iz katerih sektorjev so prihajali partnerji. V projektih financiranih s sredstvi EKSRP je bila večina partnerjev predstavnikov civilne družbe (nevladni sektor) (39 %). V projektih financiranih s sredstvi ESRR pa so s 50 odstotki prevladovali partnerji iz javnega sektorja. Omenjeni deleži so povsem primerljivi s povprečjem slovenskih LAS.

Grafikon 5: Delež partnerjev vključenih v izvajanje projektov, financiranih iz ESRR (v obdobju 20014-2020). Vir: MKGP, 2022; Izvajanje pristopa LEADER/CLLD v Sloveniji.

Grafikon 6: Delež partnerjev vključenih v izvajanje projektov, financiranih iz ESRR (v obdobju 20014-2020). Vir: MGRT, 2022; Izvajanje pristopa LEADER/CLLD v Sloveniji.

Prostorski učinki projektov LAS med Snežnikom in Nanosom

S pomočjo podatkov o izvedenih projektih v obeh programskih obdobjih smo izvedli analizo prostorskih učinkov izvedenih projektov. S pomočjo opisov projektov smo določali:

- točkovne učinke (T): na primer obnova gradu, izgradnja igrišča itd.;
- linijske učinke (L): zelo pogosto gre za vzpostavitev tematski in kolesarskih poti;
- ploskovne učinke (P): kadar ima projekt širši vpliv na podeželje (npr. modernizacija televizijskega studia lokalne televizije);
- mrežne učinke (povezava točk v mrežo, TM): ko nekaj povezanih točk sooblikuje mrežo na podeželju (npr. povezovanje ekoloških pridelovalcev).

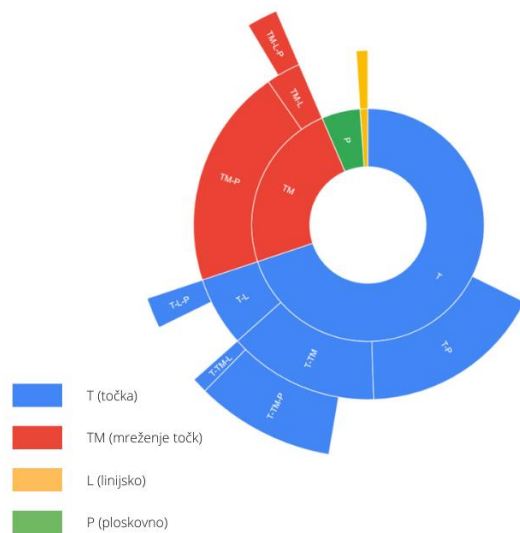
Na območju LAS med Snežnikom in Nanosom prevladujejo projekti/operacije z značajem investicij v turistično promocijo (promocijske aktivnosti, dogodki, razvoj novih turističnih produktov ipd.), infrastrukturo (obnova objektov, urejanje poti itd.) ter izobraževalne dejavnosti (kmetijski krožki, aktivnosti za spodbujanje podjetništva, obrtniške delavnice ipd.). Na podlagi analize projektov smo ugotovili, da na območju LAS bolj prevladujejo znaki lokalizirane kot skupne identitete.

Ocenjujemo, da je medobčinsko sodelovanje v zgodnji razvojni fazi: v programskem obdobju 2014–2020 prevladuje sodelovanje med javnimi organizacijami, medtem ko se sodelovanje med zasebniki počasi razvija. LAS je bila v programskem obdobju 2007–2013 med najbolj angažiranimi slovenskimi LAS pri izvajanju projektov sodelovanja, in sicer s sosednjimi LAS v Sloveniji (LAS Krasa in Brkinov) in Italiji (LAS Kras/Carso). Prevladovali so projekti trženja in mreženja (na primer Povežimo kmečke tržnice ob meji in Promocija Brkinske sadne ceste). Pri projektih sodelovanja je aktivna tudi v programskem obdobju 2014–2020.

V programskem obdobju 2007–2013 so prevladovali točkasti projekti z značajem investicij v infrastrukturo (na primer Obnova vaškega vodnjaka v Landolu, Zunanja ureditev gradu Prem – 1. faza ipd.). Projekti z več prostorskimi ravnmi so združevali točkovno in ploskovno raven ali mreženje točk in

so imeli značaj investicije v turistično promocijo. Z analizo prostorskih učinkov izvedenih projektov smo za LAS med Snežnikom in Nanosom ugotovili, da v programskem obdobju 2014–2020 prevladujejo operacije z več prostorskimi ravnmi. Operacije v večji meri povezujejo več ponudnikov ter združujejo prostorsko in vsebinsko različne aktivnosti. Operacija Hop on - Hop off turistični prevoz je nov turistični produkt (točkovno), ki povezuje ponudnike kulturnih in naravnih znamenitosti ter ponudnike turističnih storitev (mreženje točk) na območju LAS (ploskovno).

Slika 1: Prostorski učinki projektov LAS Društvo za razvoj podeželja med Snežnikom in Nanosom (2007–2013).

Slika 2: Prostorski učinki projektov LAS Med Snežnikom in Nanosom (2014–2020).

